[א]אף דברי תורה בסתר יצא רבי חייא ושנה לשני בני אחיו בשוק [ב]לרב ולרבה בר בר חנה שמע ר' איקפד אתא ר' חייא לאיתחזויי ליה א"ל [ג]עייא מי קורא לך בחוץ ידע דנקט מילתא בדעתיה נהג נזיפותא בנפשיה תלתין יומין ביום תלתין שלח ליה תא הדר שלח ליה דלא ליתי מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר [ד]מקצת היום ככולו ולבסוף סבר לא אמרינן מקצת היום ככולו לסוף אתא א"ל אמאי אתית א"ל דשלח לי מר דליתי והא שלחי לך דלא תיתי א"ל זה ראיתי וזה לא ראיתי קרי עליה [1]ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו מ"ט עבד מר הכי א"ל דכתיב [2]חכמות בחוץ תרונה א"ל [ה]אם קרית לא שנית ואם שנית לא שילשת ואם שילשת לא פירשו לך חכמות בחוץ תרונה כדרבא דאמר רבא כל העוסק בתורה מבפנים תורתו מכרזת עליו מבחוץ והא כתיב [3]לא מראש בסתר דברתי ההוא ביומי דכלה ור' חייא האי חמוקי ירכיך מאי עביד לה מוקי לה בצדקה ובגמילות חסדים אלמא נזיפה דידהו תלת יומין נזיפת נשיא שאני [ו]ונזיפה דידן כמה הוי חד יומא כי הא דשמואל ומר עוקבא כי הוו יתבי גרסי שמעתא הוה יתיב מר עוקבא קמיה דשמואל ברחוק ד' אמות וכי הוו יתבי בדינא הוה יתיב שמואל קמיה דמר עוקבא ברחוק ד' אמות והוו חייקי ליה דוכתא למר עוקבא [ז]בציפתא ויתיב עילויה כי היכי דלישתמען מיליה כל יומא הוה מלוי ליה מר עוקבא לשמואל עד אושפיזיה יומא חד איטריד בדיניה הוה אזיל שמואל בתריה כי מטא לביתיה א"ל לא נגה לך לישרי לי מר בתיגריה ידע דנקט מילתא בדעתיה נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא ההיא איתתא דהוות יתבה בשבילא הוות פשטה כרעה וקא מניפה [ח]חושלאי והוה חליף ואזיל צורבא מרבנן ולא איכנעה מקמיה אמר כמה חציפא ההיא איתתא אתאי לקמיה דר"נ אמר לה מי שמעת שמתא מפומיה אמרה ליה לא אמר לה זילי נהוגי נזיפותא חד יומא בנפשיך זוטרא בר טוביה הוה קפסיק סידרא קמיה דרב יהודה כי מטא להאי פסוקא [4]ואלה דברי דוד האחרונים א"ל אחרונים מכלל דאיכא ראשונים מאי נינהו שתיק ולא אמר ליה ולא מידי הדר א"ל אחרונים מכלל דאיכא ראשונים מאי היא א"ל מאי דעתך דלא ידע פירושא דהאי קרא לאו גברא רבה הוא ידע דנקט מילתא בדעתיה נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא ודאתן עלה מיהא אחרונים מכלל דאיכא ראשונים מאי היא [5]וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו ומכף שאול אמר לו הקב"ה לדוד [ט]דוד שירה אתה אומר על מפלתו של שאול [י]אלמלי אתה שאול והוא דוד איבדתי כמה דוד מפניו היינו דכתיב [6]שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני וכי כוש שמו והלא שאול שמו אלא מה כושי משונה בעורו אף שאול משונה במעשיו כיוצא בדבר אתה אומר [7]על אודות האשה הכושית אשר לקח וכי כושית שמה והלא ציפורה שמה אלא מה כושית משונה בעורה אף ציפורה משונה במעשיה כיוצא בדבר אתה אומר [8]וישמע עבד מלך הכושי וכי כושי שמו והלא צדקיה שמו אלא מה כושי משונה בעורו אף צדקיה משונה במעשיו כיוצא בדבר אתה אומר [9]הלא כבני כושיים אתם לי [כ](בית) ישראל וכי כושיים שמן והלא ישראל שמן אלא מה כושי משונה בעורו אף ישראל משונין במעשיהן מכל האומות [ל]א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב [4]נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה [10]אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים מאי קאמר א"ר אבהו ה"ק אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל אני מושל באדם מי מושל בי צדיק שאני [מ]גוזר גזרה ומבטלה [11]אלה שמות הגבורים אשר לדוד יושב בשבת וגו' מאי קאמר א"ר אבהו ה"ק ואלה שמות גבורותיו של דוד יושב בשבת בשעה שהיה יושב בישיבה לא היה יושב על גבי כרים וכסתות אלא על גבי קרקע דכל כמה דהוה רביה עירא היאירי קיים הוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות כי נח נפשיה הוה מתני דוד לרבנן והוה יתיב על גבי קרקע אמרו ליה ליתיב מר אכרים וכסתות לא קביל עליה תחכמוני אמר רב אמר לו הקב"ה הואיל והשפלת עצמך תהא כמוני שאני גוזר גזרה ואתה מבטלה ראש השלישים תהא ראש לשלשת אבות [נ]הוא עדינו העצני כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת ובשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ על שמונה מאות חלל בפעם אחת שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת והיה מתאנח על מאתים דכתיב [12]איכה ירדף אחד אלף יצתה בת קול ואמרה [13]רק בדבר אוריה החתי אמר רבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו אמר רבי יעקב בר אחא אמר ר' שמלאי ואמרי לה אמר ר' תנחום אמר רב הונא לחודיה

תלמיד

אף דברי תורה בסתר. דכתיב בסיפיה דקרא מעשה ידי אומן התורה מעשה אומנתו של הקדוש ברוך הוא: (א) רב בר אחוה דרבי חייא דהוא בר אחתיה ורבה בר בר חנה בר אחוה דר' חייא [דלאו] בר אחתיה כדאמרינן בסנהדרין(ו): **עייא.** כך כינה שמו של ר' חייא לשון גנאי: **ראה מי קורא לך.** כלומר לא מכאן: **תא.** בוא אלי והדר שלח ליה לא תיתי: **וזה.** שליח שני לא ראיתי: **ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו.** כי הוא על כרחו בא: **מאי טעמא עבדת הכי.** דשנית בשוק: **ביומא דכלה.** דרשה שהכל מצויין שם: **מוקים ליה בצדקה.** דמיבעי למיעבד בסתר: **מר עוקבא.** כתלמיד לשמואל דשמואל גדול בתורה יותר ממר עוקבא: **כי יתבן בדינא כו'.** משום דמר עוקבא היה נשיא: **חייקי ליה דוכתיה.** מנמיכין לו מקום כשיושב בדין: **כי היכי דמשתמע ליה מיליה.** דשמואל רביה בתורה: **איטריד.** מר עוקבא בדינא שהיה מחשב בדין ולא אידכר ליה למיזל בתר שמואל: **לא נגה לך.** כלומר לא סגי לך דאזילנא בתרך:

לישרי לי מר בסיגריה. הב לי רשותא למיהדר: **ידע.** מר עוקבא: **דנקט.** שמואל בדעתיה משום דאזיל בתריה: **מי שמעת שמתא מפומיה.** אי שמית לך: **פסיק סידרא.** לימד פרשיות: **מכלל דאיכא ראשונים.** והלא לא מצינו שאמר דוד דברי אלא במקרא זה דדברי לשון נבואה: **אתה שאול.** שנולדת במזלו: **והוא דוד.** שנולד במזל שלך: **אבדתי כמה דוד.** שהוא צדיק ממך: **שגיון.** שגגה היתה לו: **משונה במעשיו.** צדיק גמור: **שהקים עולה של תשובה.** שהוא שב תחלה ונתן דרך לשבים כדאמרינן בפ"ק דע"ז (דף ד:) לא דוד ראוי לאותו מעשה אלא שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל דוד שמחל לו הקב"ה אותו עון אף אתה חזור בתשובה(ט): **צור ישראל.** מושל באדם אני מי מושל בי צדיק ומבטלה: **עירא היאירי.** הוה מתני לדוד (י)אגב כרים וכסתות ודוד הוה מתני לרבנן על גבי קרקע: **ראש לג' אבות.** שהוא הולך לפניהם לעוה"ב: **מעדן עצמו.** כופף עצמו ידיו ורגליו ביחד ויושב לארץ: **בדבר אוריה החתי.** נטלו לו מאתים:

תלמיד

עין משפט נר מצוה

סח א טוש"ע י"ד סימן שלד סעיף א:

תורה אור השלם

1. ברצות יי דרכי איש גם אויביו ישלם אתו: משלי טז ז
2. חכמות בחוץ תרנה ברחבות תתן קולה: משלי א כ
3. קרבו אלי שמעו זאת לא מראש בסתר דברתי מעת היותה שם אני ועתה אדני אלהים שלחני ורוחו: ישעיהו מח טז
4. ואלה דברי דוד האחרנים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל: שמואל ב כג א
5. וידבר דוד ליי את דברי השירה הזאת ביום הציל יי אתו מכף כל איביו ומכף שאול: שמואל ב כב א
6. שגיון לדוד אשר שר ליי על דברי כוש בן ימיני: תהלים ז א
7. ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הכשית אשר לקח כי אשה כשית לקח: במדבר יב א
8. וישמע עבד מלך הכושי איש סריס והוא בבית המלך כי נתנו את ירמיהו אל הבור והמלך יושב בשער בנימן: ירמיהו לח ז
9. הלוא כבני כשיים אתם לי בני ישראל נאם יי הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתיים מכפתור וארם מקיר: עמוס ט ז
10. אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים: שמואל ב כג ג
11. אלה שמות הגברים אשר לדוד ישב בשבת תחכמני ראש השלשי הוא עדינו העצני על שמנה מאות חלל בפעם אחת: שמואל ב כג ח
12. איכה ירדף אחד אלף ושנים יניסו רבבה אם לא כי צורם מכרם ויי הסגירם: דברים לב ל
13. אשר עשה דוד את הישר בעיני יי ולא סר מכל אשר צוהו כל ימי חייו רק בדבר אוריה החתי: מלכים א טו ה

רבינו חננאל

אף דברי תורה בסתר. והני מילי בשאר ימות השנה, אבל ביומי דכלה לא. שנאמר, חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה. ונזיפה דידן כמה הוי חד יומא. כמר עוקבא, כד ידע דנקיט שמואל מילתא בדעתיה, נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא. וכרב נחמן, דאמר לההיא דשמעה מפומיה דצורבא מרבנן כמה חציפא האי איתתא, זילי נהוג בנפשיך חד יומא. מר זוטרא בר טוביה הוה פסיק סידריה קמיה דרב יהודה, מטו להאי קרא, ואלה דברי דוד האחרונים, מכלל דאיכא ראשונים, שאליה ולא אגיב עליה. אמר ליה אטו מאן דלא ידע פירושא דהאי פסוקא לאו גברא רבה הוא, ידע דנקיט מילתא בדעתיה, נהג נזיפותא בנפשיה חד יומא. פשטוה, דראשונים הן דברי השיר אשר שר דוד ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו ומיד שאול. אמר לו הק' שירה אתה

מסורת הש"ס

א) סוכה מט:, ב) פסחים ד., ג) [כריתות ח.], ד) [פסחים ד. וש"נ], ה) [כריתות יח.], ו) מחגלת עיין רש"י שבת קמ: ד"ה אליפתא חדתא ובערוך ערך לפא ועיין מהרש"א בח"א ובמ"א, ז) שעירן קטפין רש"י סנהדרין מ. ד"ה תושלא וסיל היתה מניפה קליפתן מתוקן עיין מהרש"א, ח) [עיין תוספות מגילה כא. ד"ה אלמלא], ט) [נ"ל כנין], י) ע"ז ה., כ) [שבת סג. ב"מ פה.], ל) נ"ל אגני, מ) [דף ה.], נ) בע"י טסף: עולה לשון תועלת,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רב בר אחוה. נ"ב עיין לקמן בדף כ' ע"א:

גליון הש"ס

גמ' דוד שירה אתה אומר. עיין יומא דף כב ע"ב תוספות ד"ה ואמר: שם הוא עדינו העצני. עיין רש"י תענית דף כח ע"א ד"ה בני עדין הן הן:

מוסף רש"י

אם קרית לא שנית. לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתתכוין בו (ברכות יח.). **היה מעדן עצמו כתולעת.** רוכך ומקצר עצמו כתולעת, כמו (איוב לח) מעדנות כימה (שמואל ב כג ח).

שייך לעמוד הבא. **אי במילי דשמיא.** במילי דאיסורא, היי כמי שמנודה לרב, דאין חכמה ואין עצה כו' (לעיל טז.). **ילך למקום שאין מכירין אותו.** אין דעתו גסה עליו ושמא יקל כח יצרו וגם אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעיניהם (חגיגה טז.). **וילבש שחורים.** שלא יראה עצמו בכבודו אולי ירך לבבו בכך וגם אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעיניהם לכן ילבש שחורים (קדושין מ.). **הכבד ושב בביתך.** זה לשון נידוי לתלמיד חכם לאמר לו דרך כבוד הסגר ושב בביתך (קדושין כה.). **מימנו אנגידא דצורבא מרבנן.** תלמיד שסרח היו נמנין להלקותו ולא לנדותו, משום דשמתא חמירה ומוספין לכבוד התורה (פסחים נב.). עד כאן שייך לעמוד הבא.

רבינו חננאל (המשך)

אומר על מפלתו של שאול כו', כיון דידע דחטא חזר והודה כי שגג, כדכתיב שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני, ופי', כי כוש הוא שאול. ולפיכך אמר ואלה דברי דוד האחרונים נאם דוד בן ישי נאם הגבר הוקם על, שהקים עולה של תשובה. רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני אמר אלהי ישראל לי דבר. אמר לי צור ישראל הוא המושל באדם, וצדיק הוא המושל ביראת אלהים, הוא מושל בדברו, כי מבטל בתחינתו גזירות של הק' הרעות מלב"א על עמו ישראל. יושב בשבת תחכמוני כו', עדינו העצני כו', עד רק בדבר אוריה החתי, כולן פשוטין הן. עדינו, שהיה מעדן עצמו להיות מיושב דעת בדברי תורה, וכשיוצא למלחמה קשה כעץ. אמר רב הונא